

suchasnikh-lingvistichnikh-doslidzhen/54-kolyasa-o-v-kognitivni-mekhanizmi-tvorenniya-igrovogo-absurdu-v-anglomovnomu-fentezijnomu-opovidanni.

3. Olson G. Reconsidering Unreliability: Fallible and Untrustworthy Narrators / G. Olson // Narrative. – 2003. – № 11. – P. 93-109.

4. Phelan J. Narrative Theory, 1966–2006: A Narrative / J. Phelan // The Nature of Narrative: Revised and Expanded / Robert Scholes, James Phelan, Robert Kellogg. – New York : Oxford University Press, 2006. – 403 pp. – P. 283-336.

Аналізовані тексти:

5. Setterfield D. The Thirteenth Tale. - London: Orion Press, 2007. - 480 p.

6. Dan Simmons. The Fifth Heart [Електронний ресурс] / Dan Simmons // Sphere. – 2015. – Режим доступу: <http://www.rulit.me/books/the-fifth-heart-read-384075-1.html>.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, професор Г.В.Чеснокова

*Ольга Трубінова
(Путивль)*

ОСОБЛИВОСТІ АФІКСАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ У СИСТЕМІ ОКАЗІОНАЛЬНИХ НАЗВ РІЗНИХ ЧАСТИН МОВИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ В. ЗАТУЛИВІТРА

«Письменник малює картину...» Ми часто вживаємо цей вислів, розуміючи, що картина та особлива, створена не пензлем, не фарбами, а словесно-художніми засобами, наявними в мові словами, які називають предмети, дії, стани, властивості, ознаки, загалом ті поняття, що пов'язані або з конкретним чуттєвим сприйманням людини, або з її розумовою, психічною діяльністю.

Однією з найважливіших умов функціонування мови є її властивість рухатися та перебувати в стані перманентних змін, де на кожному етапі існування розвиваються ті засоби й способи вираження, ті тенденції, які найбільше відповідають новим соціально-культурним завданням та умовам мовленнєвої комунікації, оскільки основним призначенням мовної системи є забезпечення проблем суспільства.

Нові номінації інформують про нове у реальному житті, адже перш ніж створене слово стане загальноживаним, воно активно використовуватиметься невеликою кількістю людей. Саме від них великою мірою залежить те, чи приживеться це слово.

Неологізми - категорія історична. Вони сприймаються як нові слова доти, доки названі ними предмети, явища, якості, властивості, дії лишаються новими для людини.

Категорія нових слів неоднорідна й багатопланова. Питання про те, які саме слова можна вважати новими, є головним питанням неології. У сучасних дослідженнях ново лексики для позначення новостворених слів використовують такі терміни, як „авторський неологізм“, „індивідуально-авторський новотвір“, „оказіональне слово“, „лексичний новотвір“, „неолексема“, „лексична інновація“. На думку О.Сербенської, інновації - це „новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох“.

У 1901 році академіку А.Ю. Кримському доводилося відстоювати право на існування таких новотворених в українській мові слів, як внутрішній, зовнішній, народний, що тепер не сприймаються як неологізми.

Не всі неологізми, зрозуміло, засвоюються мовою і стають у ній загальноживаними словами, не всі вони входять до її активної лексики. До таких неологізмів, що не засвоюються мовою, не стають у ній загальноживаними словами, належить переважна більшість індивідуально-авторських новотворів, як- от: «...оговтайся і духом **не чамрій**, цвірінчику, **їдастий** малоросе“. Немає міст **містиміших**, ніж Київ, і **горожденніших** немає городів. (В. Затуливітер)

Тож пригадаємо значення терміна „нові слова“, звернувшись до словників та енциклопедій.

Неологізм – слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на певному етапі її розвитку (загальномовні неологізми) або були вжиті тільки в певному акті мовлення, тексті чи мові конкретного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські).

Оказіоналізм – незвично, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене на основі наявного в мові слова або словосполучення, іноді з порушенням законів словотворення чи норми мовної, що існує лише в певному контексті, в якому воно виникло.

Оказіональний – який не відповідає загальноприйнятому вживанню; принагідний, випадковий **Оказіональна рима** – випадкова рима, що з'являється у неримованій поезії, наприклад у білому вірші, верлібрі, ритмізованій прозі тощо. Приклад оказіональна рима з верлібру «На світанку – до вирви» І. Римарука: Виходиш наче вдосвіта, хоч маєш підозру: вода якраз поночіє, і знов на березі чутно: пугу, пугу! – лице при місяці, братове на місяці – з якого такого лугу?

Отже, це лексичні одиниці, які не є загальноживаними, проте можуть ними стати, з'явилися у мові протягом певного періоду і не існували раніше, відчуються як нові у мовній свідомості мовців.

„Створюючись в індивідуальному мовленні, слово стане загальноживаним, якщо це буде суспільна необхідність”, – зазначав В. Філін. Справді, у наше повсякдення так природно ввійшли слова: мрія, майбутнє, незагойний, нестямя, страдниця, чарівливий (М. Старицький), чинник, поступовий (І. Франко), високочоллий (Т. Шевченко), світогляд, самосвідомість (І. Нечуй-Левицький), провесна, промінь (Л. Українка), юнка (П. Тичина). Цікаво те, що неологізми – це не абсолютно нові звукосполуки, а вони, як правило, формуються з наявного мовного матеріалу.

Щоб ширше й якомога об'єктивніше показати використання нових слів, було проаналізовано збірки поезій В. Затулівітра „Полотно”, „Початкова школа”, „Четвертий із триптиха”, „Пам'ять глини”.

Найбільшу групу оказіональних слів в поетичному доробку В. Затулівітра становлять іменники, які виникають на базі власне українських основ та афіксів. Значна кількість цих іменників утворена суфіксальним способом. Найбільш поширені утворення з суфіксами -ість: **незнищість, знкомість**; -ств: **толстовство, тцемальство**, які приносять у семантику оказіоналізмів значення абстрагованої якості. Досить продуктивним і живим процесом є поява значної кількості потенційних слів із суфіксами -ан, які акцентують увагу на певному явищі: в **соцініани** грався, **моцартіана, знахаріана**, а також власне оказіоналізмів, твірною основою яких відсутня як лексична одиниця в мові: **письмаки** - писати - письменники; **лиштва** - листя, **дітва** - дівтора; **вральні; писанва** - писати - писанина; **мишва** - миші; **буквота** - букви; **жінота** - жінки - жіноцтво. Велику групу становлять оказіональні іменники середнього роду з подвоєнням кінцевого приголосного, які використовуються в поезії як засіб створення матеріалізованих узагальнених або абстрактних понять із різними відтінками (залежно від контексту і значення твірної основи): **знаття, ждання, триголоддя, ймання, ялоззя, безоддя, вимергтя, розхвилля**. Для характеристики описуваного, інтимізації розповіді В. Затулівітер утворює іменники з суфіксами суб'єктивної оцінки -ищ: шезальці в **нерозкопищах** часів; -ищ: **дрімливця**; -ик: **міфестофелик, кусеник**; -ок: **ошімок**; -инк: **житинка**.

Іншомовні префікси рідше залучаються до оказіонального словотвору. Несумісність української основи та іншомовного форманта створює потрібну в контексті контрастність: **дебаркадер, суверток**.

Творення оказіональних дієслів побудоване в основному на таких словотвірних засобах, як префіксація та суфіксація. Серед оказіональних дієслів переважають деривати, в яких твірною основою виступають іменники та прикметники. Для їх творення активно використовуються префікси: з-; за-: **заматерів, завторитетити**; від-: **відсиничу, віддідуганити**; на-: **не напоследжу**; роз-: **розскринь, розбузкувався**; під-: **підпрагнула**; о-: **окістились**; об-: **обдітисн**. Інновації, утворені за допомогою префіксів в-, ви-, при-, пере-, із-, по-, є результатом дії аналогії продуктивних словотвірних типів. Вони становлять інтерес із семантичного боку, оскільки надають дієслівним основам додаткових відтінків: **вкочнути, перемовчалось, приспасібує, придякує**.

У межах індивідуального дієслівного словотворення суфіксація поширена менше, ніж префіксація. Оказіональність таких утворень забезпечується приєднанням дієслівних суфіксів: -и (ти), -і (ти), -а (ти), -ува (ти) до іменникових та прикметникових основ: **хилитає, кров пивнитися, кружають, газетярити, їжачитися, солов'їти**.

Оказіональні дієприкметники утворюються за унікальною моделлю через ступеневого творення внаслідок конфіксації та префіксації, коли твірна основа відсутня як лексична одиниця словника. Відбувається творення слів з ознаками дієприкметника без співвідносного дієслова за аналогією до інших дієприкметників. Приєднані до іменникових та прикметникових твірних основ префікси відіграють у них важливу словотвірну і семантичну функцію. Для творення активних дієприкметників з суфіксом -л- у поетичному мовленні В.

Затулівітра використовуються такі дієслівні префікси: з-: **звишневілі** вишні; за-: **задавнілі**; роз-: **розвесніла** душа. Творення пасивних дієприкметникових інновацій із суфіксом -ен- (-ен-) відбувається за допомогою префіксів: при-: **приторблена**; за-: **зазублений, заплішений**; роз-: **розквартирені**; про-: **прооучене**. У поетичному доробку зустрічаються дієприкметники, інноваційність яких полягає у незвичайному з семантичного погляду поєднанні морфем: неспротивних, всевідшкочовних, котлета стежка тощо.

Значну частину у поетичній спадщині В. Затулівітра становлять оказіональні прикметники.

Основними способами їх творення є суфіксація та префіксація. Не тривіальність суфіксальних утворень здебільшого полягає в семантичній неспіввідносності поєднаних морфем. В індивідуально-авторській практиці найактивніше використовуються суфікси -аст-, -ист-: **рукастим, ниткастий, журавлистих, більмастий, дідастих, бублисті нулі, оліїсті, юрмистих, їдастий, стегнаста**, які допомагають охарактеризувати предмет, названий твірною базою. Суфікси з нейтральним ступенем інтенсивності якості: -н-, -ен-: **чорнених, мозольні**; -іш-: **хиткіші, містиміших, горожденіших**; -ущ-, -уч-: **важучий, тягучкий, біжучі, одлігущих**, а також суфікси, які, приєднуючись до мотивуючого іменника, нейтралізують емоційно-експресивне забарвлення і допомагають економизувати висловлювання: -ськ-: **непаські**.

Порушенням норм сучасного українського словотвору є приклади вживання дієслівних та іменникових одиничних та подвійних префіксів у творенні новотворів-прикметників: **поостанній** день, **одпідземні** дощі, **понадобрійні** дороги; а також індивідуальне утворення компаративних форм: **денніший** день, **найпрапоріші** з прапорів, **найчубіші**.

Серед поетичних новотворів помітне місце посідають прислівники, які виступають у ролі придієслівного означення і виражають динамічну ознаку. Оказіональні прислівники, мотиваційним словом яких виступає

узуальний прислівник, утворюються префіксальним і суфіксальним способами. Використання префіксів дає змогу авторам надати інноваціям нових супровідних відтінків у значенні: на-: **навспак, навзахідки, навзаєм, надбіжки, настріч, навзадь, наростіб, надовколо**; за-: **завсіньки**; в-: **вперешепт, встидьки, вперестріч**.

Творення оказіональних прислівників від інших частин мови відбувається суфіксальним способом. Зустрічаються відприкметникові прислівники: **велеречиво, губато, січнево**.

Невелику групу становлять конфіксні прислівники, утворені за моделлю „прийменник + іменник”: **відшлунково, поплічно**; „прийменник + числівник + іменник”: **удвоніж**. Не мають словотвірних аналогів у сучасному словотворі оказіональні віддієслівні прислівники: **достоту, дибки**.

Як бачимо, В. Затулівітер активно використовує неологізми. Звичайно, все залежить від авторського стилю, авторського бачення, і спосіб мислення творчих людей просто неможливо підігнати під якісь рамки. Тому досить важко групувати нові слова й виділити певні тенденції їх творення і функціонування.

Можливо, деякі згадані новотвори стануть невдовзі загальноживаними словами. Насамкінець хотілося б згадати слова Ю.Шереха: «...часто буває цінніше не витворити щось скороминуще нове і власне, а вдало і глибоко по-своєму використати те, що в мові вже є, таким чином внутрішньо збагачуючи мову».

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вокальчук Г.М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект): Монографія. – Рівне: НВЦ „Перспектива”, 2004.
2. Ненець К.В. Іменникові новотвори та їх функції в епістолярній спадщині Лесі Українки.
3. Лопатин В.В. Рождение слова: Неологизмы и окказиональные образования. – М.: Наука, 1973. – 151 с.
4. Стратулат Н.В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови // Мовознавство. – 2007. – № 3. – С. 69-77.
5. Томіленко Л.М. Морфологічний спосіб творення нових іменників-термінів у словнику української мови у 20-ти томах // Мовознавство. – 2009. – № 2. – С. 69.
6. Затулівітер В.І. Пам'ять глини: Книга поезій. – К.: Рад. письменник, 1984. – 182 с.
7. Затулівітер В.І. Початкова школа: Книга віршів. – К.: Рад. письменник, 1988. – 222 с.
8. Затулівітер В.І. Полотно: Поезії. – К.: Дніпро, 1986. – 238 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад, і голови, ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТ „Перун”, 2001.
10. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка та ін. – К.: ВЦ „Академія”, 2007.
11. Энциклопедический словарь в двух томах. / Под ред. Б.А.Введенского. – 1964.
12. Большая советская энциклопедия. - М.: Сов. энциклоп. – 1974.

Науковий керівник – Т.М.Бабій

Юлія Цис
(Київ)

POINT OF VIEW IN OSCAR WILDE'S PLAYS

Modern linguistic science is characterized by the interest to the problem of text categories. The new approaches to the study of the production of the text of drama explore features of text categories, their place and role in the dramatic text and attempt to establish correlation between the text categories and the specific set of linguostylistic means to express them. Currently, interest to the point of view, as one of the central text categories, in dramatic text is increased.

Certainly, the point of view in narration is studied deeply enough by such scholars as B.A. Uspensky, P. Lubbock, G.J. Prince, N.D. Tamarchenko, and B.O. Korman [3, 5, 7, 1, 2] but in the case of the point of view in dramatic text, it needs to be explored more detailed. There are still no definitive answers about what constitutes the studied category, how it is manifested in the dramatic text and how it is expressed in the text of drama. Therefore, in the following article the features of functioning of the point of view in dramatic text are presented.

In the Anglo-Saxon literary tradition the problem of point of view arises in the framework of literary criticism, which is interested in the problems of prose composition. Initially, the term *point of view* was introduced by H. James. The main ideas of the problem of point of view, H. James has stated in the preface to his later novels, which were written in the period of 1907-1909. In his novella *Madame de Mauves* he attempted for the first time to use point of view in practice. H. James understood the point of view not only as the narrative device but also as a display of author's realization of inability to recreate the impersonal image of reality. Moreover, there is quite a widespread opinion in the research literature that the point of view in H. James's works is the tool that is beyond objectification. This tool can be interpreted as dramatization of prose [5, p. 124].

Subsequently, the point of view was explored by such scholars as B.A. Uspensky, P. Lubbock, D. McIntyre, G.J. Prince, N.D. Tamarchenko, A.V. Chesnokova and B.O. Korman [3, 5, 6, 7, 4, 1, 2].